

המחנה

עתו שבועי

דבר עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר ההתימה על המצפה עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין
לחצי שנה 3 50
רבע 1.75

כא ש כנו:
לשנה 8 כתרין

ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על המצפה בלי ההוספה הספרותית אין להחיל.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מו"ט חצי הכתר. בראש הגליון שני כתרין.

גליון בודד 12 הלר.

המישנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נימר 76.918 האדרסה לבית המערכת ולארמיני-שטרזיה „HAMICPE“

ul. Sw. Sebastyana 32. Kraków. (Oesterreich) (בחיץ לארץ להיסיף)

Kraków, 15 Maja 1908.

גליון כ.

כראקא יד אייר פ' בהר הרס"ח.

היהדות לפני שופטיה.

למשפט הורוויץ — זור.

לא בפעם הראשונה עומדת היהדות בדיון, להשפט על אדות זכות קיומה. החולקים עליה הזמינוה כמה פעמים לרין, להוכיח, שאין לה זכות הקיום, יען — קיומה גורמת להם נזק טוסרי או חסרי. לבלנו ידועים הוכחות היסטוריים בין כמרים ורכנים לפני מלכים ושרים, ידוע נ"כ הוכחה היסטורית, שכין פרנקים ורכניר בלבוב וידוע נ"כ ההתול, שכתב הסומר... היינד על וכוהים דתיים כאלה, כי היינה, שג"ר דתו שא לאשמה, לא יכול למצוא שום רצינות בוכוחים כאלה, הרניש שצד ידוע מתוכה לא לשם האמת, אלא לטובת עצמו, לפנות מכשול מדרכו הנשמו, אלא שהוא בתור נוצרי, עכ"פ למראית עין, לעג לשניהם. רם ונשא עד לאין שעור מכל הוכחות היסטוריים הנ"ל הוא המשפט, ששפט בשבוע הזה בית-דין ציוני בלבוב בין שני יהודים, סופרים עברים, שהאחר כנראה ישם לו למטרת חייו, להלוק על זכות הקיום של העם היהודי וביאוש קיצוני הוא מוכיח אפסותה, שולל כל טעם וסבה, שנתנו ספלות שונות בתוכנו על פי שיטות שונות לצדד קיומנו ודוחק בדברים נמרצים והודרים לעמק הנפש את חכמי עמנו להודות לו, כי אין תקנה ליהדות אלא בכטול נסור ואף הציונות אינה מכשרה להצילה מנור דינה. והשני שם לו למטרת חייו,

כל טובי אומתנו, להפריע את העבודה הלאומית, להשיב את הקמים לתהיה לעפרם ולעצלותם, ששבבו בה אלפי שנה בטרם הגענו לזמן הגדול הזה, אשר אם יחלוף באפס תקוה, או מי יודע מתי ישוב עוד ואם נזכה עוד לשיבתו.

המשפט הזה, שנשפט בכו"ד לאומי בלבוב, לא היה איפא משפט בין שני יהודים, שהאחד פגע בכבוד חברו, אלא משפט בין שתי השקפות-עולם שונות, משפט בין היהדות החדשה הקמה לתהיה ובין היהדות הנרקבת של התכוללות הקיצונה, המטילה ספק בצדק הקיום של היהדות ורוחה בשתי ידיים את התקוה הלאומית ואת כה הרצון והאמונה, שבו אנו רוצים להקים הריסתנו ולהניע לאחרית טובה, הלף כל מרידות הגלות הנוראה.

בשעה שאנו כותבים את הדברים האלה לא נחרין עדיין המשפט החשוב הזה בין היהדות ושונאיה, אבל כטוהים אנו, שיבינו השופטים עד היכן יגיע נור דינם, יזכרו כי הדרות הבאים ישפטו את המשתתפים במשפט הזה ויכתבו אם ידעו את ערך היגיע הגדול ואם הרנישו את גדל האחריות, שנמלו עליהם או לא יכנו להרחיק ראות וכל המשפט סבב בעיניהם כהוג צר של אינטרסי שני יהודים

במשפט הזה יוטל הגורל על קיום העם הישראלי לשבט או לחסד. וערך המשפט גדול ביותר בהיות השופטים יהודים לאומיים, העוסקים בעצמם במעשי התהיה....

לחוק את קיום היהדות, לאמין את לבות אחיו המקיים לעתיד גדול ונהדר, לנחם אבלי ציון, לעודד ידים רפות ולעוררם לעבוד בשקירה לתהית האומה באמת ובתמים ובאמונה נמורה, כי רק האמונה בזכות-קיומנו וביתרוננו האריכה ימינו עד כה, למרות קנאת צרינו וצרותינו הרחכות מני ים שסבלנו בכל המקומות ובכל הזמנים ובכל המהפכות היסטוריות, שאכדו בהם כל העמים הקדמונים, והאמונה רזאת ביהוד עם רצון כביר של כל העם יעצרו בה לחזקנו גם בימי התהיה האלה ולהשיב שבותנו יותר מקדם ולעשותנו לאור גוים ולגורם תרבותי ולתועלת לבנינו אחרינו ולכל האנושות. והזכות הגדולה הזאת לעתיד נהדר מטילה עלינו ההוכחה לסכול לפי שעה כל אשר יביא עמו גורלנו הנכחי, כי הנצחון בטוח, הוא תלוי ברצון אדיר והרצון הלאומי הזה הוא כה אלקי ישראל, שבשמו נבאו לנו נביאינו את הגדולות, שאליהן נחתור להגיע.

ואם יבא עתה איש, שהוא גם סופר בעל כשרון ובעל השפעה ידועה לא רק בבחו הרוחני כי אם גם בכספו הרב, שהוא מיסד בו ספרות לעמנו, ובספרות הזאת יעמול להפוך ידיו ולהחיש את הרצון הלאומי הנחוץ ולהרעיל את העם ברעל הספק, או אי אפשר שלא יתפלץ על המעשה הזה כל יהודי נאמן לעמו ורוצה בתהיתו. סבנה עצומה הוא רואה לעמו האהוב לו והוא צועק מכאב לב: הושיעו! משהיתים באו בנבולנו, להפר עבודת

פיריטון.

בושה.

מאת ראובן פאהן — האליטש.

בפרוודור הארוך, מקום שם היו רגילות לעמד לעתים כחור שכנות-מכירות לשוחה קצת, נפגשו אף הפעם.

„איזו שעה עכשו. מרת לנדגרין? — שעוני נמסר לתקון, ובלעדיו אינני יודעת לכוון את היום...“ שואלת האחת. אשה כבת ארכעים, מלוכשה כפשטות אך בנקיות, ממפתח-טלית מכסה שער ראשה, ופניה נהסדיב-אריכים.

„שעוני הוא הכירה, אסת'ר'ל. כשארחה הצהרים מבושלה, אזי בודאי שעה א' כערך... אישי צריך לבא עתה מן הכיורא. כבר הגיעה העת...“ עונה השנית אשה כבת שלשים, בעלה שערות-צהובות מסורקות כמעם, ומלוכשה תלכשת אמורה, כקול של הכה.

„כן כן, אף אני, שואלת מטעם הארוחה. כבר מוכנה... אולם כעלי שיחיה אינו בא הכיתה כקביעות...“ „בודאי כך. סוחר... כמקרה מזדמן לו כשעה זו איזה מסחר, ואת, אסת'ר'ל מחויבת להשתהף...“ מנחת בהכיכות מרת לנדגרין.

כמכוא הפרוודור נראה הכניה אדם נכוח

וכרסני. חצי-צילינדר על הראש, משקפים על החטב, ומקל עכ כיה.

„הנה בא שם שלי... סלחי, אסת'ר'ל“ בדכריה אלה ההחמקה מרת לנדגרין אל דלה סמוכה מעבר הפרוודור מזה, ואסת'ר'ל נכנסה לדלת שסמולה.

על שלהן עמום דשן, בשר ומזינות-מתוקים ישבו שניהם ויאכלו.

„נשתהיתי היום... ארם משועבד... ראש הכיורא אסנם, אך ככל זאת תלוי כדעת ארונים...“ סה הוא כמבקש סליחה.

„אהם הנכרים! — עונה היא כקול שנשמעה בו מחאה — אני משהדלת לכלות הכשול כדיוק ומכרחה למפל כל היום כשלך...“

„אמנם צרקה — הוא מהתל — מצאתיך מרודה מאד כשיחה עם שכנתך... הא, הא, הא...“

„מסתמא... בודאי כך. אהם הנכרים! הלא שתינו יצאנו להכות לבעלינו, שאינם מדקדקים כלל שעל-ירם אנו מכרחות למפל כל היום אצל התנור...“ „כשאני לעצמי ארם משועבד לאחרים... אבל הוא סוחר, עומד כרשות עצמו ויכול לבא כחפצו...“

„כן, — היא מחקה את נגון קולו — הוא סוחר, וע"פ מקרה מזדמן לו מסחר בשעה זו...“

„שטוהים, אין לו כלל לאיצק'ל מסחרים גדולים עתה... השעה אינה משחקת.“ הוא מעיר.

„נראה, כי אין הכל מהנהג כקדם... הוא היה תמיד סוחר גדול...“

„שמא סחה לך אשתו אסת'ר'ל מה? —“ „חלילה. אנהנו איננו מסיחות בזה כלל. כלום עסק שלנו לדבר על אדות מסחרים? היא שכנה טובה לי, ולא יותר.“

*

„אחרת קצת...“ אמרה אסת'ר'ל לאישה איצק'ל, יהודי ככן-ארכעים, כעל פנים אצילים אך מקוממים כלא-עת, שהתהכאו מקצתם תחת זקן יפה ורחב, כפתחו את הדלת.

„כלום לא הפסדתי באיחורי. אותן הצרות התרירות... אך הגנענים להעיף עין כבית... להילדדים.

ילדים אחדים סכוהו. לזה יחליק ראשו, ולזה יאציל נשיקה. נעים היה לו לתת להם כרנע זה דבר-מה, כאשר הסכין תמיד ככאו. אולם מה לעשות? ואנחה חרישית נקרעה מעמק הלכ.

„איצק'ל, איזו שעה עתה? —“

„עכרה השעה השנית...“ ושוב נקרעה אנחה מלכו. את השעון סכרה היה למכור... אותו השעון, שקנה בשעתו כוויין... כל-כך יפה היה... איך ירד פלאים בזמן האחרון — לחם... לחם... וכמה הרפתקאות שכע בטרם עלה לו למכור בצנעה את השעון, לכל יודע לאיזה בן-ארם ממכיריו...“

אסת'ר'ל כסתה כסדין לכן את השלחן, סכרה

פרטי המשפט.

מר לור נקרא פתאם כחצות הלילה אור ליום ו' ע"י המלגרה, לכא לדין, שיהחיל במוצאי שבת. ע"כ לא יכולנו להודיע כגליון הקורם את זמן המשפט. הישיבה הראשונה התחילה בשעה ח' בערב וארכה עד אחרי שעה כ' ככקר. השופטים הם: דר. ברודא, הרב ר"ר גוממן, מר כ' יאהר, ד"ר שמואל ראפורט ומר י' ש' פיליפ. מפני שבאו רבים לראות את המשפט החשיב הזה היה על ביה"ד להועץ בתחלה, אם יהיה המשפט בגלוי או בסתר מאחרי דלתים סגורות. ביה"ד הכריע. כי המשפט יהיה בגלוי, כי אני גונע לשני יחידים בלבד, אלא הוא דבר הנוגע לכלל ישראל. אחרי התבוננות השופטים נתן היושב בראש ד"ר מרדכי ברודא את רשות הדבור להמאשים מר ש"י איש הורוויץ. המאשים מטיל אשמה על עורך "המצפה" מר ש. מ. לור, כי הוציא עליו דבה כזוהן, כי הוא מסייגר וכותב מאמרים בפקודה בלתי אמצעית או אמצעית של המיסיון, הרוצה להעביר את היהודים לדת הנוצרית. מר הורוויץ כדבר עברית, לפעמים הוא מתפרץ בגדופים ובוזולוים על מר לור והיוכ"ר גוער בו ומבקש ממנו לעצור ברוחו. מר הורוויץ התאונן, כי מר לור פגע בכבודו בתור אדם, בתור יהודי ובתור אב לבנים. במאמר הראשון ב"המצפה" גליון ז' כותב מר לור: כי "מר הורוויץ הוא אדם שאומרים עליו, כי הוא נמכר למיסיונרים ואינו יכול לכתוב אף שורה אחת מבלי לרומם את מיסד הרת הנוצרית או ליעץ את היהודים לעזוב את דגלם ולהשתמר". ובסוף המאמר הוא מרמז, כי הכסף שנדב מר הורוויץ ליסוד "סיני" הוא כסף מיסיונרי. מר הורוויץ מכביח, שמעולם לא רומם את מיסד הרת הנוצרית ודתו, אדרבה הוא כתב פעם ספר רומם בגנותו, גם מעולם לא יעץ יהודים לשמר. ולמר לור לא היה רשות להאשימו אשמה נוראה בזאת, רק אחרי חקירה ודרישה ובראיות ברורות, ועליו לשאת את אחריות מעשיו. כאשר נתפרסם המאמר הזה ב"המצפה" מחאו נגדו אנשים נודעים בישראל והמחאה נתפרסמה בכל העתונים היהודיים. ואלו היה מר לור מבקש אמה היה לו לדעת, כי "בל העולם" אינו מועה, ואף אם אולי שמע איזו שמועה היה לו להטיל ספק בה ולפייסני. אז פרסמתי ב"העולם" דברים אחרים כנמוס: אני דורש מאת מר לור לחזור בו מדבריו, ואם לא, אהיה מוכרח להזמין לדין בעון הוצאת דבת שוא. מר לור לא רק שלא חזר מדבריו, אלא הוסיף להאשימנו בדברים ברורים ונמרצים והכמית, כי יש בידו להוכיח

את האשמה בעדים ובראיה. אז הכרחי להזמין לדין והרבר נהעכב, כי אני בקי בחקי הארץ. ומאת הציונים באה אלי הצעה, להביא את הדבר לפני ביד של המפלגה, ברצון הסכמתי. בנהים פרסם מר לור מאמר בשם "הורוויץ ירא מאימת הדין" ולזה לא היה שום יסוד, כי אני אחראי בעד דברי אחרים, שכתבו בלי יריעתי. מאז לא פסק עוד "המצפה" להלחם נגדי בתואנה, כי מצרי עברו על ההסכמה להשקיט הריב עד הכרעה ביה"ד. וזה ללא אמת, כי אנכי לא כתבתי מאומה (?). ומר לור לא הסתפק כמה שכתב ב"המצפה" אלא כתב גם ב"היהודי" הלכרוני, כי אני מיסיונר וגם רמאי, שהתנגדתי אל הדין ההסתהרות הציונית בכונה, לפעול שם פעולתי המזיקה. ארוני! אני הייתי ציוני כמרים היה עוד ציוני אחר בגליציה. אני יסדתי את החברה הציונית הראשונה במסקווא, שהיתה היסוד לציונות ברוסיה, ממנה יצאו מנהלי הציונים, הפרוקולמציא הציונית הראשונה בתבתי אני. ועלי אומרים, שהתנגדתי אל ההסתהרות! אם הזכרתי את הנוצרי במאמרי ב"העולם" היה זה לפי שהחסיד הורוצקי השתמש בזה ב"העתיר" ונגדו היו רברי ערוכים. — ארוני! מ"ח שנים חייתי ברוסיה וכ"ה שנים השתהפתי בעניני הצבור ושום אדם לא העיז לפגוע בכבודי וכמעט באתי כנגיעה עם גליציה ע"י "העולם" מיד התנפלו עלי. הריני עומד ביחס ירדות עם מנהיגי היהודים ברוסיה ועם ראשי המדברים בספרותנו ולא עלה עיד על לב אדם להטיל ספק בישרי. אני דורש מכם לענוש את מר לור על מעשי, הוא מטיל צל שחור לא רק עליו, כי אם על כל ארצכם ועליכם. בערו הרעה מקרבכם!

היוכ"ר נתן רשות הדבור למר לור. מר לור העיר בתחלה על חשיבות המשפט גדל הערך ורב התוצאות לעתידות העם היהודי, הוא משפט היסטורי, הנוקב ויורד ער ההים מצבה של היהדות הנכחית. על עקר הענין העיר, כי כמו שמליציו של מר הורוויץ נשמרו בכל מאמריהם, לכלתי הזכיר את מאמרו המזיקים ב"השלח", כן גם מר הורוויץ נזהר עתה בדבריו ולא הזכירם. כאשר נתפרסם המאמר הראשון ב"השלח" (לשאלת קיום היהדות) לא עלה על לב אדם, וגם לא על לבי, כי הנותב הוא מיסיונר, אף על פי שראינו בדבריו בונה לבטל את היהדות ולהוכיח, כי אין לה שום זכות הקיום ורק אולת היא להחזיק בה. על ההתנפלות הזאת על היהדות, ענו כל העתונים אשר ליהודים דברי הגנה על היהדות העלובה, כלם עמלו לסתור דבריו ולהראות, כי יש ליהדות זכות הקיום, זה אמר בכה וזה בכה. רק סופר אחר, יצחק

ליב פרץ, (בודאי אינו קלירקלי ולא חנר להמאות השחורות, כמו שאמרו עלי חברי הורוויץ), הוא לעג לכל מאמרי הסגנוניה בפילוסופיה ב"הצופה" ואמר, שאין בדאי להגן על היהדות מפני ההתנפלות יחיד הסורר מדבריו ואוכר אפונתו בזכות קיומו של עמו ומוכרו כנזיר עדשים ומפקירו. ליהודי בזה אין לומר רק: לך לעזאזל! בזה בטא כבר מר פרץ, כי הוא חושד את הורוויץ במיסיונרות והוא לא הזמין לדין ולא ענהו. מזה למדתי בסוף למפרע, כי אפשר לחשוד בגלוי את מר הורוויץ במיסיונרות מבלי להעניש, כי לולא היה יסוד להחשד לא היה הורוויץ שותק אז. כי "היחיד", שהזכיר מר פרץ, הלא הוא הורוויץ והמכירה כנזיר עדשים הלא היא התמכרות למיסיונרים. פשט אחר איני יכול ללמוד בזה. בחוברת יוני של "השלח" משנת ה"ס"ו נתפרסם מאמר שני מאת מר הורוויץ בשם "שתי דרכים". בו הוא כותב, שאין לפנינו רק שתי דרכים לפהרון שאלת עמנו: הציונות ובטול היהדות. אבל בציונות אין כל תקוה לפתור שאלת היהודים מיד ואנחנו צריכים לישועה היכף ומיד, כי כשל בח הסבל. אם כן, הלא כונתו שאין רק דרך אחת: השמר. (הורוויץ מזהה כנגד המסקנה הזאת). אבל גם אז — אומר מר לור — לא עלה עוד על דעתי ועל דעה אחרים, כי מסייגר הוא. ויותר מזה: גם המאמר הידוע ב"העולם" בשהוא לעצמו אין ככחו להעיר חשד, כי הכותב הוא מיסיונר. אני בעצמי הנני חפשי בדעותי והחת קצת מדברי הורוויץ גם אני יכול לחתום. אפס אם נצרף את מאמרי הורוויץ בלם יחד זה עם זה, נמצא בהם שיטה שלמה וכינה להשפיר את היהדות ולכחש בזכות קיומה ולכות את כל הקדוש לנו ולרומם את אשר לאחרים ולהסית בזה את בני עמנו, לעזוב את היהדות ולהרכב באחרים. וכאשר זכרתי אז את דברי פרץ, הוכרר אצלי, כי הורוויץ הוא מיסיונר וכמעשו יש בונה מיסיונרית. — אבל גם אז לא הייתי בוטח במסקנתי ולא הייתי מטיל את האשמה בגלוי על הורוויץ, אלא דעת הקהל הכריחתי לזה.

היושב בראש: התוכל להוכיח זאת? לור: כן, אוביח. הנה המכתבים הרבים, שקבלתי מתוך העם, שבהם הודו לי הבל על קומי לריב ריב היהדות נגד מחלליה. היוכ"ר: מכתבי התודה הלא נכתבו אחרי המאמר הראשון ב"המצפה", שעל ידו נתעורר החשד על הורוויץ בתוך העם, אבל לפני זה מי כתב? לור: מלפני זה אין בידי רק מכתב אחד,

עליו את הצלחות היותר יפות, גם כפות ומזונים מבהקים, והגש תפוחי-אדמה במק-בשילם. חשבה ומצאה, כי זהו המאכל היותר זול... "צריך לאכול מהרה — מזרות היא איתו ואת הילדים — שמא יכנס מ... ידמו למצער הבריות, בי פה נאכלה ארוחה כרבע...". ויצלצלו הכפות ויהמטו את האנחות הכמוסות שבלבבות, והילדים אכלו רומם כהרנישם את ההכרל הרב בין ארוחה שבכער לארוחה של עכשו... וסד שאינו נראה התגנב מן הרב — ללב: שא... לכל ידעי הבריות...

כפרוודור לותה אז מרת כנדרין את בערה, ותלחש לו: "איצק'ל בא זה עתה... עדיין מצלצלים בלי-האכילה..." * "אסת'ר'ל, שלחי לי את דבורה'לי, שך. בה משעממת הבריות, ולי עבירה כחר... התחננה מרת לנדרין בחן המיוחד לה, בשעה שנקתה את מעילה המאובק, כפרוודור. "טוב" — "התדעי מה? באי אף את בעצמך... איך רוצה לשבת ככמלה? קחי אתך את הפוזמקאה ותארוג בכיחתי." אסת'ר'ל מלאה אף שאלתה זאת, והכנס אליה עם ילדה קטנה ככה שמונה, אשר לה ראש ססולסל

תלתלים צהובות, פנים יפים, עיניים שחורות מכריקות, ופה, ששחוק-מלאך הלוי ורועד סביבן המיד... "אחלי, שבי אסת'ר'ל" — מגישה לה נברת הבית כסא ומרבינה את עצמה להקמנה, להשיב על נשיקת היר כנשיקה מצלצלת על שתי הלחיים. "אט חלפה לה העת עדי השמיע השעון שש דפיקות, ואדון הבית בא הביתה, כררבו המיר לכא בשעה זו לשהות קוה. "ע"ב טוב, אסת'ר'ל. אורח חביב..." "ראה נא, עיד ארה הביב. רבורה'לי שלנו..." מרמוה לו אשתו. "א דבורה'לי!" הוא מחליק ראשה, והקמנה כגישה לו נשיקה-יר. כינהים נפהחה הרלה. איצק'ל נכנס בפנים שוחקות: "ע"ב טוב! שערתי היכף, כי אשתי יושבת בודאי בכית שכנתה החביבה עליה..." אסת'ר'ל רוצה לקום וללכת עם בעלה אל דירתה. "אבל, בי בו... שכנה, שכן... שבנים טובים... שבו והשארנו פה מעט קמ..." מפצירים כס הארון והגברת לנדרין, עד בי יתרוצו להב. "נתרעבתי מהרה היים... פשרי לי זאת אשתי..." מפטפט מר לנדרין. "הפשר פשוט: אין לאדם כדי אכילה משכועה כמחיר כספו... ארוחה, אומר לכם, יותר עצמות מן

בשר... ואיזה בשר נהנו היום לך אסת'ר'ל? במדומני, כי גם את קונה אצל נחום קצב..." "כן... כשר לא-טוב..." ממנממת אסת'ר'ל, אשר זה זמן רב שלא לקחה בשר לימית החול... איצק'ל רוצה להוציאה ממבוכתה, ומתעמק כשיחה מפלה עם לנדרין. נברת הבית כערה כינהים על השלחן קוה כשכיל בעלה וכשכיל עצמה, ומעירה בשאלה: "הריני רוצה לבקש גם את דבורה'לי שתשהה עמנו כיום קוה, אולם יראה אני... אהם חרדים על דת ומתכים שש שעות בין בשר לחלב... דבורה'לי בלום אסור לך לשהות? הא שעות רבות עברו למן הצהרים..." איצק'ל ואשתו לא הבישו כרנע זה אחד בפני השני, ובכל זאת חלפה ושאלה הזאת כורם אלקמרי ותאחד את לבניהם כחררה אחת: שמא יבטא היכר שלא-מדעת, כי אינם איכלים בשר כצהרים... סוף סוף רק ילד... אולם הקמנה הרימה את עיניה היפות והתמימות לשקר על-כרח, לשקר הראשון אולי בימי חייה: "לא, דודה... לא עברו שש שעות עדיין... אסור..." הכושה המסותרת נצחה. — — —



ענינים מדינים

מהרומא הרוסית. שני נצחונות נצחו המתונים והחפשים בדומה נגד הימניים החשבים. המניסטר לפינג'ן קוקיבצ'ק פלט מפיו את המכתב: "אין פרלמנט ברוסיה". המכתב הזה עורר שאון בדומא, אף הימניים המתונים קראו חגר על הכפירה בקונסטיטוציא. נשיא הדומא נקם בו ולא הניחו לדבר וכל הרפוטטים נערו בו בגניפה וראש המניסטרוים סטולפיץ נבוכ, אוי לו מחברו ואוי לו מן הדומא הכועסת. ולמען הראוה, כי יש דומא ברוסיה החליטה לקבוע ועד להשגחה על המניסטרוים למס"ב שיתנהג כשורה. הנצחון השני נצחה הדומא בדבר זכויות היהודים. החשבים דרשו רפטיד את היהודים מעבודת הצבא, למען לא יהיה להם פתחון פה לדרוש זכויות. הדומא דחתה את ההצעה והמאות השחורות נבוכו בראותם, כי להשיב את גלגל הימין אחורנית לגמרי קשה מעט וגם להקיפותם יש גבול, שעדין יבואו ולא יוסיפו. גם החפץ האדיר, שהדאתה הממשלה, לכלי הת לכונן פנרומות חדשים לפסח עשה קו בחשבונם, גם בדבר "קטן" כזה קצרה ידם אע"פ שהם מהפארים ששום דבר לא יבצר מהם. הדומא התחזקה גם בבקור מלך שבדים איתה. הבקור הזה היה בעשן לעיני השחורים. כבוד בזה לפרלמנט הרוסי, שמניסטר כופר בו בגלוי!

על המצפה.

פרי הארץ.

המרגלים כי אמרו להוציא דבת הארץ, הראו את פריה — והיום אנחנו נוהגים להפך, כי נראה על פרי הארץ, בחפצנו לספר בשבחה ולגמור עליה את ההלל. מוכן, כי בארץ-ישראל ובפרי גפנותיה הניתוב מדבר. להרחבת החבה לציון בין יושבי הגולה נתיסדה חברה "כרמל" ברוסיה וסניפיה הסתעפו ער מעבר לים הגדול. ושבת מצאו להם ליינות "כרמל", כי פועלים יהודים עמלים בס, משעת נטיעת הגפנים עד שעת בשול הענבים ומשעת דריבה היקב עד שעת מכירת היין. ע"כ יאמרו עוד, בי יינות "כרמל" אינם רק פומבי לדבר חבת-ציון בלבד, אלא שהם גם גורם חשוב בהתפתחות הישוב, בשביל שיש בכמירתם תועלת להפצת פרי עמלם של העובדים על הרדי ציון. כן גם החליטו כי מכירת יינותיה של ארץ-ישראל, שאינם מן הקולוניות היהודיות, היא גורמת נזק לישוב א"י ע"י ההכנסה, שהמכירה הזאת מבנסת למכות העמים המתחרים בקולוניסטים היהודים. נמצא, שהקונה יין פלשתינאי, שאינו בא מן הקולוניות העבריות, הרי זה נותן יד למפריעי התישבות היהודים בא"י. אבל דא עקא, כי אין מול ליינות א"י בגליציה, כי יתקוממו להם פה מעצורים על דרך ממכרם. בשנת תרנ"ד כבר נוסדה פה חברה "מחית ארץ ישראל" להכלית מכירת היינות הללו. אבל לא האריבה החברה הזאת ימים, כי מעלו מיסדיה בכסף הקדשים וכל הון החברה ירד למיזין. או התעוררו שנים מן החשובים שבחובבי-ציון בגליציה, וישתדלו על ארות מנופול למכירת יינות מושבותיו של "הנדיב". והגדל השתדלות האחד מהשתדלותו של חברו בדבר המנופול — אבל כשנמסרה לו מכירת היין, לא יכל להשביע את קונו רצון, כי היו יינותיו גרועים ומעמם במהולים ביינות חו"ל. ויהי בעבור שנה אחת לסחרו של זה כיון אה"ק, חדלו דורשיו ונתבטל ממכרו. בעת ההיא (בראשית חרש יוני תרנ"ח) פתח הציוני הנודע מר שלום מלצר בית מסחר ליין אה"ק בלבוב — ואחרי סבלו הפסד ממון רב, הוכרח לעזוב את העסק להקופת השנה. אז נוסדה חברה "כרמל" בוויין ע"י שני אנשים מהבוללים, שלא התכונו בעבודתם לשם חבת-ציון כלל, כי רק למסחר היו עיניהם נשואות. ועתה נתבטלה חברה "כרמל" בוויין ומר שלום מלצר שב להחיות את הכרמל בגליציה. לפי מצב הציונות בגליציה כומן הזה אפשר אמנם, כי סוף-סוף ימצא לו יין אה"ק

אל "היהודי" כתבת, יען גם שם התפרסמה המחאה נגדי מאת משכילי כרלון. לא אנכי עברתי עד ההחלטה לשקט מריב לפני גמר הרין אלא ה"מגבלט".

בית דין דם! הגנו נאספים פה ברנע היסטוריו. עליכם לדין על הנועה שלמה, שהתעוררה בין ציונים צעירים, שהתחילה ככר בימי הפרקציון הדמוקרטית הידועה מן הקנגרס החמישי. לא כל אנשי הפרקציון ידעו את כונת המנהיגים, אבל הכונה היתה והיא ההאימה לשיטת הורוויץ (היוב"ד שואל: קרא בשמות אחרים! מן השומעים נשמע קול: ווייצמן, מוצקין, שיינקין, קלוזנר, פייבל, בבור, ליליען, נויסג, מרעטש... רבים מהם הנם עתה ציונים נאמנים, אבל אז התהלכה בתוכם הכונה הנ"ל ומהם יצא הורוויץ. אני מוצא בזה זכות על הורוויץ, כי הוא האחד, שגלה בפומבי מה שהיה צפון בלבות אחרים. אם נניח את הורוויץ לשלוט בספרוהנו, תהיה גם חברה "סיני", מלאה פעולות מיסיונריות. הרי כבר נתפוסם, כי בין הספרים, שהוציא "סיני", יהיה גם ספרו של ולחונין, ההורם את כל יסודות תורת משה ועושה אותה פלסטר וכן נאבד את קניינו.

היוב"ד: ר: כאשר בתכת בראשונה על הורוויץ, כי הוא נמכר למיסיונרים הרי לא היו בדרך מבהבי ברנפלד? — לזר: לא. — היוב"ד: האם לא אמרת בלבבך, כי להטיל אשמה כזאת על אדם צריכים ראיות ממשיות וכאלה לא היו לך? — לזר: אמרתי: אף ממאמריו אפשר לשער, כי מיסיונר הוא. — היוב"ד: ר: אבל הרי לא כתבת, כי אפשר לשער, כי אם עובדא כתבת. — לזר: הלא כבר הראיתי על דברי י"ל פרץ, ומלבד זאת הלא כתבת רק, כי "איטרים עליו" וזוהי רק השערה. — היוב"ד: האם לא היה המיה בעיניך, כי ברנפלד כמעט חזר במכתביו האחרונים ממה שכתב במכתביו הראשונים וגם כמכתב זה ראשון הוא מדגיש, כי לא "נאמר" הורוויץ? — לזר: לא. — היוב"ד: ר: היודע אתה איזה דבר ממשי על אדות ד"ר פרומר? — לזר: לא. — ד"ר פאפורט: כאשר נתפרסמו מאמרי הורוויץ, הבאי איך אנשים להתאונן עליהם? — לזר: לא, אבל שתפי מר הוף בכאו ממסעו אמר לי, כי הרעש גדול במדינה מאד והכל מתרגזים על "העולם" וגם על המצפה" יען שתק בתחלה. — ד"ר פאפורט: ומה תעשה אם עדותו של ברנפלד תהיה מאפע והלא יסוד אחר להאשמתך אין לך? — לזר: לפי הכמחת ברנפלד ישנם עוד עדים אחרים. — היוב"ד: ובראותך, כי ברנפלד נמנעם בלשנו ומשנה דבריו מדוע לא נזהרת? — לזר: אמרתי, אולי לא נעים לו לעמוד במשפט, אבל אם יכריחוהו לבא יבא ויעיד, ע"כ לא השגחתי על השנויים. — ד"ר גוטמן: הלא ידעת, כי במאמרך תקים רעש, האם לא נכון היה להועץ עם אנשים? — לזר: באמת נועצתי עם ועד הדיסטריקט הקראקאי ועם ועד המערכת של "המצפה" הממונה מאת ועד הדיסטריקט והם הסכימו לי. — מר לזר הראה עוד ספר מיסיונרי מלנדון, שבו נעתקו דברי הורוויץ מ"השלח" והמחבר מזכירו לשבת, מזה נראה לפחות, כי המיסיון שבעת יצון ממעשיו. גם בחג הובל של המיסיון האנגלית התפאר נשיאה, כי מטרת המיסיון מוצאה הכרה בחוג "חכמי ישראל"... — הורוויץ: הלא גם אחד העם, קלוזנר וברנפלד נזכרים שם ומה אני חיב בדבר? — לזר: אך הם נזכרו שם לנאמי...

ביום א' בערב נפסק המשפט, כי ביה"ד חליט להזמין ע"י המלגרה את הר"ר ברנפלד בתור ער. ביום ד' בא הר"ר ברנפלד וברר את דבריו, שכתב במכתביו, וספר דברים נוראים על פעולת הורוויץ, להביא את היהודים לשמר. פרטי הדברים יבאו בגליון הבא.

שבוהבו, מר פאמעשמאן מפורקמין, קרא הגר על "העולם" ומעיר על הסכנה, שיש במאמרו של הורוויץ. — מר לזר הראה צרור מכתבים, שבותכיהם הודו לו על עוז רוחו ועל עמדו בפרץ, והעידו שבקצת הערים נדרפו הציונים אחרי פרסום המאמר ב"העולם" והחכודה הציוניות היו צפיות להרם ולחרבן ומאמרי "המצפה" הצילו את הכל.

באותו זמן — מוסף מר לזר — פניתו אל הר"ר שמעון ברנפלד כברלן בבקשה, שיתחיל לכתוב בקביעות ב"המצפה" תחת מר קליינמן, שהכרח לחדול מכתוב בגלל הריב שבינו וביני. חובתי המוסרית היתה, להודיע את ברנפלד מדוע עזב קליינמן את "המצפה", וזה אשר ענני הר"ר ברנפלד על זה ביום 5 מרץ: "... ובכר היה עם לבבי להפיץ אור על מעשי המיסיונר המזוהם ש"י איש הורוויץ וגם החילותי לכתוב. אבל האיש הזה מוקצה מחמת מאוס, ומשום כבודי וכבוד הספרות לא חפצתי למפל בו... וביום 6 מרץ כתב לי: ראיתי, כי הורוויץ מאיים עליך להזמין לדין, אל תירא ואל תחת, אלא השתדל שיומיןך לדין וקרא אותו בתור ער. אני אנלה את המסך. הוא איננו נמכר למיסיונרים עמלק"פ, אבל הוא מיסיונר גמור... אל תפרסם לע"ע את שמי, אלא הועידיני בתור ער, אני יודע הרבה על אדותיו באופן שיצא בפחי נפש ויגרש מקהל ישראל. — וביום 9 מרץ כתב לי ברנפלד: ... והנה אני רואה שאתה מתירא מן האולטימטום ומן המחאה. אבל דע לך, כי אפילו תקרא לאיש הזה מומר ומשומר לא יזמיןך לדין, כי מוג לב הוא, אלא הוא מאיים עליך. הלאו שיעשה מה שהוא מזוהר! לי יש הוכחות ברורות, כי כבר בא בקושרים עם הר"ר פרומר הידוע וכי היה עם לבבו ליסד חבורה מיסיונרית, אלא כפי שאמרתי לך הוא מיסיונר שלעמלק"פ... לע"ע איני חפץ שתזכיר את שמי בפולמוס זה. לא שאני מתירא ממנו, אלא שמוקצה הוא לי מחמת מאוס. כבר אמרתי לכל מבירי, כי לא יוסיף ראות פני והוא שולח אנשים לפייסני ואני השיבותי להם, כי רק מחמת מאוס איני חפץ למפל בו, אבל יבא וימו... — ביום 30 מרץ כתב ברנפלד: כבר בראשית הריב אמרתי לך, כי הורוויץ לא "נמכר" למיסיונרים (אע"פ שכמה אנשים מחלימים גם זה), אבל במעשיו הוא מיסיונר גמור ואין ספק כי המכוון שלו להדיח את ישראל להמרה כללית. אם יבא הדבר לידי בי"ד שלהם אבדו את זה בתור ער נשבע לאין ספק. אבל איני מרשה לך בשום אופן להזכיר בעת את שמי... — ביום 2 אפריל כתב: ... במרם כל דבר אומר לך בפירוש, כי לא עשית בהוגן להראות את מכתביו... לבי"ד האמר, כי יבאו עדות ממני על יחוסו של הורוויץ למיסיון ואני אבדו מעונתי נגדו... בכל אופן אסור לך למסור מכתבי להורוויץ. — ביום 3 אפריל כתב: ... תובל למעון כבי"ד: הגבו עדות מפי ברנפלד והוא יוכיח לאין ספק, כי הורוויץ עשה מעשה פתוי והסתה לצד הדת הנוצרית פעולה מיסיונרית ממש ואלמלא עכבהו ברנפלד היה עושה דברים מבהילים ממש, אלא כי ע"י עובדו של ברנפלד עשה במתנבב ולא נתראה פעולתו ביב. בכל אופן הוא מהכוון באמת לבטל את היהדות ולהביא את היהודים לידי המרה כללית עפ"י פרוגרמה שלו... את זה אוכר לברר לאין ספק ואם יגבו עדות מפי יוכחו, כי אלמלא סרובי ועבוכי היה בכר גם ה"סיני" סניף לפעולת ההסתה והפתוי עפ"י שישהו של הורוויץ, ובמה עמל וסרח היה לי לעבב בידו.

ע"פ המכתבים האלה, שלא היתה לי שום סבה להטיל ספק באמתית דבריהם, הרימותי בלי פקפוק את האשמה על הורוויץ, כי מיסיונר הוא. ינוסף לזה, העירוני התמרמרות העם ורדיפות הציונים בערים הקטנות, באופן שאי אפשר היה לי לחשות. אין איש יודע כמוני כמה מוזקה היתה פעולת הורוויץ. עליכם לדעת, כי כבר עתה ישנם צעירים לובשי ארובים, העומדים בצד הורוויץ ומסכימים לכל דבריו וממליצים בעדו, כי הם מרמים, כי כל הצעירים מוכרחים להיות "רדיקל" ולקבל כל דעה רדיקלית.

מהלכים במדינה ולא יביא עוד הפסד למתעסקים בני אבן אין מול ליינות אה"ק בגליציה! כי לעמית ינותנו של "כרמל" יקומו עתה סיחרי יין מכרמי הערביים, המתאמצים להפיץ את סחירותיהם תחת מסוה הציוניות, כאלו היתה מגמה עבירתם גם הם רק לשם חבת-ציון. אבל כפי שכרתיי רעיל, יביאו הסוחרים הללו רק נזק להתפתחות הקולוניזציה היהודית בא"י, לפיכך מוטב שלא יקנה אדם יינות אה"ק כיל מאשר יקנה את היינות הבאים מבכרי הערביים.

גרשם באדה.

מן העם.

לפני אינו הרשים הועד כ"המצפה" על אדות אי-הצלחת הציונים בכחירות הקהלה, לפי דעת הכותב אין להם מקום להתגדר בו. לפי דעתי יש אופן קל לציונים להגיע להנהגת הקהלות הקטנות והוא על ידי יהודי הכפרים. אלה לא התערבו מעולם בכחירות, הם אינם מוכשרים עדיין לפוליטיקה. בעת הבחירה לקהלה לא יבאו מבני הכפרים אלא מעט מועד, ובשביל זה אין להם באי-כח בקהלות, אף שאם התאחדו יכלו להכריע בכחירות באופן רצוי. את רוב מה הקהלה יטילו ראשי הקהלה על יהודי הכפרים. כפרי, אשר יהודי במצבו בעיר משלם ב' או ג' כתרים, משלם עשרים כתר ויותר. יהודי הכפרים נאנחים תחת ידי מנהיגי הקהלה. כמה כפריים יקמצו מצרכי כיהם למס הקהלה, זאת ראיתי בעיני. וכשיגיעו ימי הכחירות אומר הכפרי: אני בעצמי לא אעשה כלום איא עוד אגרה את ראש הקהל ותחת ששלמתי עשרים כתר יעריכו אותי מעתה לשלם שלשים. כאמור יכולים יהודי הכפרים להיות כה גדול בהנהגת הקהלה, אבל הם צריכים למנהיג ולחכמים, להתחבר אתם. וזאת יוכלו הציונים לעשות, כי ההתחלה כבר נעשתה, כי כל בני הכפרים קוראים הנר על הנהגת הקהלות ונקל יהיה לציונים לסדרם ולהביאם תחת דגלם.

יצחק קאפאלד.

בחורים! חברים!

אחרי דומיה ארוכה של שנה שלמה התעוררה הסתדרותנו שוב לתחייה. עוד הפעם הגנו חפצים להתחיל בעבודה למען החברים התלמידים. אנחנו רואים, כי רק מן החברים הוכל היהדות לקית מה לעתיד, וע"כ הגנו עמלים לסדר את החברים לחנכם ולהשכילם, שיוכלו להיות לתועלת לעצמם ולעמם. בעמל רב עלה בידנו לקרא לועידה כללית של החברים, לכונן מחדש את הסתדרותנו, ולהסיר את הכשילים הרבים, אשר עטרו עד כה לשטן על דרכי התפתחותה. מקום הועד המרכזי נעתק למרנוב, והועד החדש ישהרל ככל כחו לעבוד למען רעיונו ולהרים את מצב הסתדרותנו. גם האספה, אשר היתה כחומר"פ ברישא, השתדלה להסיר את הכשילים, אשר היו באכני נגף להסתדרותנו, לשנות את צורתה ולהתאימה למצב החברים ולצרכיהם וע"י השניים בצורת הסתדרותי הגנו מקיב התיצאות בועיות ולתקיפה חדשה בהסתדרותנו. — האספה החליטה, בתוך יתר ההחלטות, חמש עולות, לחלק את הסתדרותנו כו עדי גליליה, הועד הנדליו יפקח על טהלך העבודה וההעמולה בגליליה וע"י יקל הועד-המרכזי בעבודתו. — הוחלט ג"כ לאקפ מכום שר שש מאות כתר בתור קרן עתונת כרי להוציא מחדש את ירחון "השחר" הנחון מאר לקום הסתדרותנו, ולשלם מס המפלגותי 10 הלה לחדש מן כל חבר. המס יתן את היכלת להנהגת הוציא את החלטהיה מן הכח אל הפעל — הנכם רואים איפא, חברים יקרים, איך ההנהגה מצרה עמרה בשביל ההסתדרות. אבל כרי שתוכל הסתדרותנו באמת להתפתח בראוי צריך, כי כל החברים יטלאו את חובתם המוטלת עליהם, אם ישמעו בקול ההנהגה ויטלאו אחריה אך אז תוכיח הסתדרותנו לשגשג ולפרח. — הגנו פונים איפה אל כל החברים, אשר קיומנו נינעץ אל לבם, לחברים בכל אתר ואתר — בקריאה:

התעוררו! עת של עבודה בשביל הלאם הוא. התעוררו גם אהם מהדומיהם והנאות ירכם להסתדרות "השחר" אשר בה הועלת דבה נשקפת לכם, השתדלו לעורר בכל עיר ועירה הנועה למען רעיונו, ליסד בכל מקום חבורה "השחר" ובמקום שאי-אפשר ליסד חבורה ההגדרו לקבוצה ובאו ברברים עם הועד-המרכזי והודיעו אותנו את אשר הנכם צריכים ואנחנו נבינים לעורר לכם ולנהל אייכם במועצה ודעה, ואת חברינו בערים הגדולות — שלמרות בקשיהינו ליסד ועדי-גלילות לא ימצאו נחיצות להשיב לנו — לבנות אלינו מיר — את אלה מחברינו העומדים במחננו, הגנו מוזכרים את החלטות הקונפרנציה, לגשת מיר במרץ לעבודתם.

המען אל הלשכה המרכזית.
בשם הועד המרכזי של הסתדרות "השחר"
דוד גלדזלר, הנשיא — מרנוב
Dawid Geldzähler Tarnów

מכתבים מערי המדינה.

קראמא. מועצת הקהלה בישיבתה ביום א' שבעו זה התחילה לעסוק בתקציב, שהתאחד בשנה הזאת. באי-כח הבלתי הלויים באו בטענות ובהביעות נמרצות ולא היה אפשר לבא לסדר היום. ד"ר אינגן לנדא התאינו על ועד הערכת המס, שמכ"ח אלף יהודי קראקא רק שבע מאות משלמים מס הקהלה. באה כבר העת להטיל מס גם על הבינונים ובכלל לתקן את כל ענין מס הקהלה בלי נמיה צדדית. הנה בהמבורג למשל ישנם רק מ"ז ארף יהודים ומהם ששת אלפים משלמים מס הקהלה. וכן בערים אחרות. סכום המס מתחיל בר' כתרים וגם הבינונים יכולים לשלם. גם התאינו הדובר על אפס המעשה של מפלגת הקהל הבלתי הלויים הקהילו אספה לערוך מחאה נגד החלטה ועד התקציב בפרלמנט ע"ד גולה משפט היהודים ושום אדם ממפלגת הקהל לא בא. מדוע לא היהו דמוקרטים כמנונו. הן ציונים או סוציאליים אינכם להיות קונרוואטיבים בושח הוא בזמן הזה, ומדוע אינכם עובדים עמנו יחד, הלא תקל העבודה. משנה נשיא הקהלה מר א. מרגלית ענה על זה: ראש ועד התקציב מר עהרנפרייז בקש לפהר לדין עליו, כי אמצע מאי הגיע והאפוזיצא באה בעניני מפלגת, להפריע ולהשמיט את המו"מ. אני מכתיחכם, כי דבריכם לר"ק, כי דנהגת הקהלה אינה צריכה לעסיק בעניני מפלגת, אלא בעניני צדכי הדת ובהמיכת ענינים. מה שלא באנו אל האספה הוא יען לא התמו על הכרוזים רק שני ראשי הבלתי הלויים, מדוע לא באהם עמנו ברברים, שנקהיל יחד את האספה? את האספה הקהלתם להשתמש בה לצרכיכם. כבר נסינו לבוא לאספותיכם ולא נחלנו כבוד מעורכיכם נערי הסוציאליים. כדבר מס הקהלה אין לשויה את קראקא לערים בכערב, שם כל אדם ששתכר למחיתו ופה בתוך ששת אלפי בתי אבות שני אלפים נהנים מן הצדקה והשאר דים שיפקיעו את עצמם. ואנו כאמת המלנו מס על שני אדפים אורחים, אבל רק שבע מאות משלמים ויהרם משהמיסים בטענות, שאין ידם משנת לשלם. לקחת את הכרם והכספות שיהם לא נוכל. — ב"ב הבלתי הלויים מר היימאן ומר בלנגשטיין התאינו, כי כמה סכומים בהוצאות הקהלה אינם ברורים וגבונים. הויבר"ד ד"ר טיינעס ענם, כי הפינסים ההם אינם בקיאים ברבר ומבינים חנם. הויבר"ד באר את כל פרט ופרט, מר היימאן עדיע על הסכום העצום, שהנהגת הקהל מוציאה על בית החולים, שאינו מצות עשה להחזיק. מר בירנבאום ענה, כי אמנם חובת הקהלה היא לרפאות חולים חנם. מצד האפוזיציה התאינו על יוקר המצות ימים אחדים לפני הפסח. מר פ' לנדא ענה, כי בזה אשמים הסוציאליים, כי השמיעו קול, כי ד"ר גיום יאפה מצות בשני מקומות, אז פחדו האופים פן יפסידו וחדלו לאפות וכאשר התחילו מתנגדי הקהל לאפות היו הם הכעלים את השער ומכרו קילוגרם מצות בעד שבעים צ"ל.

מישנה ראש הקהלה ד"ר רפאל לנדא ענה את המערערים באריכות. יש להאנון, כי בעלי האפוזיציא לא עסקו עד כה בעניני הקהל, כי בדבריהם הם מראים אי-ידיעה גמורה, הם מתאוננים על הנהגה גרועה ואינם בקיאים בענין המדובר. זה ר' הרשים הם יושבים פה ולא מרחו לדעת את עניני הקהל וזאת הראו בדבריהם עתה, הנה למשל שאלת מס הקהל. בכל עת מאשימים אותנו, כי נמיל עול על העניים וזה ללא אמת. בכלל המסים הוא מס ביה"ק וזה רק האמורים משלמים, העניים פמורים מכל נתינה. את המס הבלתי אמצעי ג"כ ישלמורק העשירים והחלוקה היא בצדק וביושר. האפוזיציה מתפארת, כי מס הקהלה ישנה הזאת הרימו מהה מן שלשים לארבעים אלף כתר. לשוא ישמחי, כי העול ינוח על שכם הבינונים. כי על מס העשירים, המשלמים השעור הגדול אין להוסיף עוד, העניים לא ישלמו ורק על הבינונים הטילו עול כבר, שיהיו אנוסים לשלם יותר מכפלים. זהו המעשה הראשון של כעלי האפוזיציה! המצות היו ביוקר בשנה הזאת באופן מבהיל, אע"פ שהקהלה הפסידה כהן אלפי כתר, גם זאת היא פעולה האפוזיציה. מדוע לא הוזכר מה שפערה ההנהגה בשנה הזאת? שנוי התקנות הוא מפעל רב מאד לטובת הקהלה. יותר מארבעים אלף כתר הוצאנו לתקון ברק ביה"ח, ערכנו מחדש את כל הבית בכל המבשרים לתהלה ולהפארת לקהלתנו. הוספנו על שבר פקירי הקהלה וביחוד שכר הדינים. גם בשנה הזאת נוסף על שכרם, למען יחיו ברוח, ד"ר לנדא באר את מעשי ההנהגה במקצוע המדע והצדקה ומה עשו מתנגדינו? הוסיפו עוד המס על הבינונים הדלים והוקירו את המצות! הנהגת הקהלה הצליחה בפעם הראשונה לקבל המיכה לביה"ח מאת קפת החסכון העירונית 2000 כתר, מקפת המדינה 2000 כתר, ומקפת העיר 1500 כתר. הדובר ברר את ערך הקהלה להתפתחות העם היהודי ומס בהבטחה, כי גם להבא לא תלאה ההנהגה בעבודה הצבור.

מרנוב. חבורה "השחר", למרות כל המכשולים והמעצורים, ששמו קנאינו על דרכת, למרות הרדיפות והחרמות מצד "אנשי שלומנו", האומרים להיות מנינו, הגרל חבורה "השחר" במספר חבורה מיום ליום, "השחר" במרנוב בתור החבורה הציונית היחידה בעיר — (החבורה האחרות הלבו לעולמן...) — פלם לו נתיב בין כל חוגי החבורים. חסידים וגאורים מבקרים את השחר. החבורים מרגישים צרך גדול לאגר ולאחר, האספה הכללית החולפת בחרה באנשים היודעים לנהל במועצה ודעה את החבורה. נבחר בפעם השניה לנשיא מר דוד נע"ד צדעהלער ומקום אנחנו, כי הוא יפיה רוח חיים עוד יותר בהחבורה. ביביליותיקת השחר — תושיה, כארף ספרים מן הספקות החדשה והישנה — מבוקרת מאד מן החברים, הם מרגישים צרך כמזון רוחני. שני שיעורים נקבעו, אחד ללמוד השפה העברית והשני ללימוד השפות האחרות. בכל שבת ושבת מרציאים בענינים שונים לפני החברים מיבי כחות עירני. הגנו ננשים עתה — ליסד "עבריה". הוצאת הדבר — בפעם השניה. בר — נש.

רישא. סוף סוף אשרה הנציבות בלבוב את הבחירה, שהיתה לפני שנתים אל מועצת הקהל פה. אחרי הבחירה ערכו מתנגדי הד"ר האבפלר טחאה, אל הנציבות ותשובה מאת הנציב לא באה עד לפני שבעות אחרים, שבה מאשר הנציב את הבחירה ורוחה אה המחאה. לפני שנועים היתה האספה הראשונה בחדר הקהל, שבה התכוננו הנבחרים — כי עד שבאה התשובה מהנציבות היתה רק "הנהגות-הקהל, שהד"ר האבפלר עמר בראשה — ולנשיא נכחי ברסכם כל הרעות הד"ר האבפלר ושני סגנים; ד"ר וואכבעל ומר מרדכי עקשטיין, ביה"ס העברי פה, שעמד שהים עשרה שנה תחת הנהלתו של מר אפפעלכאום נתבטל בשבוע שעבר! זוהי עובדה מעצובה, ובוה רואים אנו כחוש, כי בה במדה שבתי — הספר העברים מתפתחים ומשתלמים בגליציה המזרחית ומביאים עבודה פוריה לעמנו, במדה זו ירד פלאים החניך העברי בגליציה

להספק צרכי הרחוק, כמו שהיא תומכת בידי כנסיות רתיות אחרות. לפי החשבונון מגיע ליהודים מקפת הממשלה לפחות ת"ר אלף כתר בשנה ואינם משיגים רק ששים אלף.

אם רעב שונאך וכו'. געזא פולונג, שהיה מניסטר למשפטים באונגן והוכרז להתפטר כאשר האשימוהו בתועבות שונות, הוא כנודע אנטישמי, שהזהיר את היהודים, שאם לא יעזרוהו מצרתו יכונן פגומות באונגן. במשפטו הידוע היו שמונה מן השופטים המושבעים יהודים והם הצילוהו בהוציאם את מחרפו לענדיעל חיכ. עתה מבטיח פולונג, כי מעולם לא היה אנטישמי.

וכוה יהודי בדומא. הציר אמיסלובסקי מן הריאסציונרים בדומא הרוסית הציע לבטל חובת עבודת רצבא של היהודים ודמיל עניהם ממ ככד בעד זה. הציר וודיששכ מן הסרטים דמליץ על היהודים ואמר, כי ממלכות המערב הוכיחו, כי היהודים ממלאים חובת אזרחים ונצרים. תנו ליהודים את זכויותיהם, לכו בדרך הצדק, כרא הדובר, אז תעשו את רויסא חזקה ואדירה, לא היהודים עשו את מושימא וחרכן הציר האריר. פורישקיביטש מן היהנים רש ג'כ פריקת עול עבודת הצבא מעל היהודים ונטילת זכות בחירתם מידם וחרף את וודיששכ בחרופים וגרופים. השמאלים ערערו על זה בכד תקף.

הגיגת-הבחינות בבית-הספר תחכמוני. המפום של בית-ספר זה שמנהל "הר"ר לפלוסופיה הלממן והתורני ר' יוסף זליגר, מתאים ככל דרישותיהם ומעמם של החרדים הנאורים. שבארץ ישראל. היחס של התלמידים להמורים הוא חפשי ומלא אהבה. תכן התלמידים מגון ועשיר. שפת-התלמידים — עברית. חבל רס שהעברית של מורי ה"תחכמוני" אינה חיה. חבל רס שהמורים בעצמם לא הורגלו עדיין ומכירים הם עם התלמידים בשפת ה-פסק, וגם ההכרה שלהם אינה נקיה והיא "פשרה" בין ההכרה האשכנזית וההכרה הרגילה בא' — הספרדית. צריך לקוות שהמורים, מתוך שהם באים במגע ומשא עם שאר מדברי עברית שיכירו (ואלה מדברים כלם בההברה הספרדית) יסגלו להם בעד כוחם את ההברה הספרדית ואת העברית דהיה.

הבחינות עלו יפה. התלמידים ענו על כל השאלות שהוצעו לפניהם והצמינו בהרכה ידיעות. האינגנר יולין בק, מפיטבורג, עסקן צבורי מפורסם ומוציא לאור את העתון הגדול "רייטיש" אבד את עצמו לדעת. סבת הדבר — מפני שהפסיד את כל עשרו בעתון הזה.

יהודה בן רוב בה נולד בשנת 1860 להורים מנכברי העדה בעיר סוויצ'אן, פלך וילנה. הוא קבל הנדק התי-משכילי. כשלמד בבית-הספר הגבוה בפטרבורג פרצו הפוגרומים של 82-81 ואז נולדה תנועת "הבתציון". המנוח הרבה אז להתענין בתנועה הזאת. אבל החיים משכוהו בחוקה מהתנועה הזאת, ויתמכר כולו לעבודת ההנדסה. במקרה התודע לנגרל הויס שעמד בראש הכונים את מסלות הברזל וימנהו הנגרל לאחד האינגנרים הראשיים. בק הצליח בעבודתו זו ויתעשר.

אז זכר את אהיו שבתחום ויתחיל לתמוך בבתי-ספר ובבתי-התלמוד תורה. בשנים האחרונות הרבה לעסוק בעניני הצבור. הוא היה אחד מהיסודים הראשיים של השעורים הגבוהים העברים בפטרבורג ויסיע גם בהוצאת האנציקלופדיה היהודית בשפה הרוסית.

במותו אבד ליהדות הרוסית אחד העסקנים הצבוריים והנדבנים ביותר מצוינים.

הגיגת הנוכח בית-המלאכה שעל יד התיבת ביפו. בית-מלאכה זה נוסד ע"י צעיר ציוני אחד, מר עוזרמן, שהיה תלמיד כ"ם סכני גבוה בלונדון ושכרצו הכביר המה לפני שנה וחצי את מנהיגי ה"ת" שכבאן להפריש חדר אחד וילדים אחדים בכדי ללמדם חרשת-המסגר וציור. נעשתה ההתחלה — ונמצא נדבן (מר ש. גולדברג) שקנה כשכיל צורך זה בית קטן, שעמד סמוך לה"ת, וגם השתתף בהוצאות לקניית הכלים והמכשירים הדרושים. התלמידים התחילו, והתלמידים ראו סימן ברכה לא רק כמלאכתם אלא גם בשפה העברית. קמו אמנם

בדעתם, להגביל את פעולת הבנק, כמו שעושים עכשו דק כפלשתניא, וכהיותם חברה קואופרטיבית שחבריה נבחרים לכל ימי חייהם, לכן יכול היות, כי בזכות היותה רחכה (לעבוד בכל העולם) לא ישמשו לעולם. אכל אעפ"י שבית הדין אינו יכול ואינו חפץ לחוות דעתו בענין הזה, ככל זאת אין בית הדין יכול לעשות צעד כזה להסכים לעולם לדעתם של מנהיגי הכנף סכלי דעת את כונתם של בעלי המניות ומכלי שים לכ אל מקרים פוליטיים שיוכלו לנעת כמצבה הטוב של אומה שלמה. "אני חושב — גמר השופט את דבריו — אם אסכים לשנויי התקנות או הייתי עושה מעט מאד לאלה המבקשים כזאת, ולא יפה — ואולי לא כצדק — הייתי מתנהג עם הסתגנדים להשנויים, ולכן אני מונע את הדרישה ומחייב את הכנף לשלם את הוצאות המשפט".

א. ל. ביסקא.

מהרוב ומרחוק.

שונות. הנסיך אייכנבורג, שהיה יריד סיסר אשכנז וצירו בווינ ואדיר שבאדירים בכל מלכות אשכנז, שהוריד את כיסמס משאתו ובקש להוריד גם את כילוכו, שלוח תמיד את הקיסר במסעותיו ונחשב למאושר שאין למעלה ממנו, השר הזה נתפש ע"י הפוליציא ונדקה ממטתו בהיותו שוכב חולה אד בית האסירים ככרליץ בעון שבועת שקר, שנשבע במשפט הרדן, כי לא חטא מעולם חטא משכב זכר ואח"כ העירו עדים, שחטא עמהם. משמי רקיע אשורו ירד האיש אל תהום הבושה והבוז. — הספורנטים החפשים בדעות ככל נתי הספר הנכבדים האוסטריות החליטו כללתי בקר את כה"ם הנכבדים יען הוסר הפרופ' וואהרמונד מכנו באוניברסיטה האינסברוקית.

*

רבי נוצרי. לעיר שמוהלווייענבורג באונגן דמערכית בא "רבי", שקרא עצמו ר' אייזיק אריטש. יהודי העיר כלם נאורים, אין בהם חרדים על דת ומכיש חסידים. מקום פרנסה לצדיק מקבל "פריונות" אין איסא העיר הזאת. אבל הרבי הראה "מופת" גדול: נוצרים קלריקלים בחרוהו ונתנו לו פריונות ביד רחבה. אבל המופת הזה היה אסונו, כי העתון הקלריקלי "אלטומטני" התחיל להרעיש עולם ולהעיר את הפוליציא על היהודי הנוכח המרמה את הבריות ומוציא כסף נוצרים לידי יהודים. הפוליציא חסרה ודרשה ומצאה, כי הרבי לא רק שאינו "יהודי טוב", כי אם גם יהודי פשוט איננו, הוא נוצרי ושמו איזואן אייזיקוביטש, רמאי נודע בכמה ארצות. ובכל זאת הצליח להמלט במרם נתפש.

משפטי היהודים בדומא הרוסית. הצעת הימניים בדומא לפסוק את היהודים מעבודת הצבא נדחתה. זוהי מכת לחי טשה להמאות השחורות. הם רצו להתנכל כזה על היהודים לכל יוכלו לדרוש זכויות. אם ידרשו זכויות יאמרו להם: מי שאין לו חובה אין לו גם זכות. כן בארו בפירוש: והתואנה הזאת לא הצליחה. לא רק שני הצירים היהודים מחו נגד ההצעה, כי אם גם הרוסים המתונים. ההצעה היתה בעין בחינה. לראות איך יתיחסו בדומא לזכויות היהודים. עתה יש תקוה, שכל אלה שהסכימו לחובת הצבא של היהודים יסכימו גם לזכויותיהם.

טעות. בגליון שעבר הודענו ע"ד החברה מעיני הישועה" שתכליתה לעזור חולים עניים במקומות התרופה. במעות נאמר שם. כי הח"ת שלח חולים למקומות ההם כהוצאותיה וכאמת אין תעודת הח"ת רק לעזור את העניים היהודים במקומות התרופה באופן לגלי, כי עד כה קרה כמה פעמים שהרשות לא נתנה לקבץ שם כסף בעד העניים. גם המתנדבים לא אבו תמיד "לתת כלי השכונן וכלי סדרים. עתה הכל יהיה כהיזר וכסדרים.

דרישת זכות היהודים. ראש הסתדרות הקהלות הנאורות באונגן מור מעזעי הגיש בקשה אל המניסטר לרתות, לחלק להקהלות היהודיות את חלקן בתמיכת הדת, שמגיע להם ע"פ החוק. אחרי שדת ישראל מקוימת מאת החקים באונגן, חיבת הממשלה לתמוך בידי הקהלות

המערכית, עד שאפילו בעיר גדולה כקהלנגו, אין צורך לכי"ם עכרי. עתה החוב עמום, על ציוני עירנו ללכד את אנשי עירנו השכם והערב מה הוא החנוך העברי. כשבת שעברה היה המשפט של הזקן יעקב שמערן אצל הכי"ר הקאסציוני בווינ, והבי"ד שם אשד את פסק הדין האחרון של הכי"ר הרישאי, שכו חרץ הכי"ר על שמערן ארבע שנים במאסר. עתה אין אחר מעשה כי"ד זה כלום, והזקן שמערן ילך לשבת בבית האסירים, כי זה שכעה חרשים חפשי הנהו, כי הכי"ר הוציא אורו לחפשי על ערכון עד שתבוא השוכה מוחלפת מהכי"ר העליון בווינ.

קולמוס.

מכתב מאנגליא.

עדינבורג. הכי"ר העליון דחה את דרישת רוב הציונים בדבר השנויים בתקנות הבנק הלאומי שלנו. מענין הוא מאד מעטו ונסוקו של השופט מר איוו, אשר אחרי ישוב הדעת של עשרה ימים מנע את דרישת הציונים. הוא אמר: אין כל ספק כי הכנף נכרא מתחלתו בתור אמצעי להשיב את ישראל לארץ ישראל ולמצוא שם ארץ בטוחה "עפ"ענטליך-דעכמליך" אעפ"י שנהנה להכנף כד נדחב לעבודה (ע"י המלים "ובשאר הארצות"), ככל זאת הכל תלוי, עפ"י התקנות, כהמנהיגים. נוסף לזה יש טאה מניות-יהודיות שלכעליהן יש דעה סברעת כנגד 1.999.900 לעוסת יתר בעלי המניות, ועפ"י התקנות מונחות המניות-היהודיות בידי מנהיגי הכנף או בידי אנשים אחרים, שהמנהיגים הפקידום לזה וכלי רשות המנהיגים אי אפשר לספור אותן לידי אחרים. את המשמר הזה שומרים ככל העת כדיוק גדול. המניות-היהודיות הן עכשיו בידי המנהיגים והם אינם יכולים להתחשב לאלה שאינם חברי הועד האקציוני של האורגניזציה הציונית הנבחרים בשעת הקינגרם, שהם מיסדו הבנק.

כספר בעלי המניות הכינויות הסבורות עולה ליותר מרבע מיליון, שהם כערך 130 אלף ככל המדינות, אך רובם כרוסיא.

בתחת יסוד הכנף נמצאו ככר מעררים על אשר פעולת הכנף אינה מונבלה דוקא בארץ ישראל, יען כי הארץ הזאת היא המטרה הראשית. ככר הקינגרם הציוני הראשון אחר יסוד הכנף (זה היה הקינגרם השלישי), ואחרי כן כיתר הקינגרמים, התוכחו ונתקבלו החלטות שונות לשנות את תקנות הכנף ולהגביל פעולתה רק בפלשתניא וסוריא, כי זוהי המטרה האמתית והיחידה של הציוניות, וחברה קשורה אל הציוניות פשוט וברור שאינה יכולה להתעסק בקולוניזציה כאילו ארץ מלבד ארץ ישראל. עוכדה היא — הוסיף השופט — כי הכנף לא השתמש אף פעם אחת בכחו הגדול שהתקנות נוהגות לו ולא עבד בארץ אחרת וולתי כפלשתניא כל חלק מהקרן לא הונח באיזה מפעל מלבד פלשתניא. גם איה המהנדסים לשנויי התקנות אימרים, כי המטרה האחרונה היא פלשתניא, אך לעת עתה צריך להטיב את מצבם של הנלחצים ברוסיא וכיתר ארצות אירפה המזרחיות. —

ממאה ושלישים אלף בעלי המניות ענו 18,493 איש שיש להם 59,117 מניות עד הסודעות כעתונים כמדינות ולשונות שונות. מהם 16,006 שיש להם 50,117 מניות כקשו לשנות את התקנות, ואלפים ארבע מאות שמונים ושבעה שיש להם 9,426 מניות כקשו לכלתי שנות את התקנות. זהו חמשה כנגד אחר כאלה שגלו דעתם. אבל רוב בעלי המניות שיש להם שני שלישים מן המניות המכורות לא ענו כרום, לא בעד. ולא כנגד, ולכן אי אפשר לדעת את חות דעתם. אולי טחזיקים הם בדעתם של הסכסכים לשנויים, ואולי בדעת המהנדסים, ואולם להמעוט יש מענה, כי כמשך העת ירכשו להם את דעת אלה, שלא חוו דעתם כלל, ואם ישנו עכשיו את התקנות, הן זה יהיה פעוה לא יוכל לתקין. את המענה הזאת הוא חושב לצודקה, והוא מוסיף הלאה: למנהיגי הכנף יש תמיד הכח והזכות, עפ"י תקנות המניות, אם עומדים הם

שפתו נאמן יתן ידיים לפעלך וחזק את זרועך. למען תוכל להחזיק את בית ספרך ולהעלותו לאט לאט מעלה מעלה בסולם מדרגות השלמות והשכלול המקוה ע"פ תנאי מיטב החנוך ולפי הטף, ככחך כבר עשית נכבדות, אך עוד תוסיה להשכיל ולהיטיב, אם יעמדו רבים לימיך יאמצוך וארוך חייך, אז יכון ביתך והיה למופת גם לאחרים לעשות כמתכונתך, והיתה שפתנו שומה בפי הדור הבא, מחברת את פלגות עמנו בכל תפוצות הגולה ומעודדת ומחזיקה כחדרי לבם את האהבה ללאום ואת הנענועים לארץ אבות שלום, שלום וברכת ציון. (סיפור)

משיב כהלכה, א. במקומות הרחצה אכלת ברוסטרנים שאינם בחוקת כשרות ביותר? ב. אין בודקין למונות...
משדה הספרות והמדעים.
 (סוף)

העקרתו של המחבר מציינת בזמירות גדולה, בדיוק קפדני על כל קיץ וקיץ ובל תג ובתה בהשתמשות בבר האמצעים שאפשר להשתמש בהם למען הניע אל הקריאה הנפילה. כה הצליח בידו למסור, כהב שעל גבי קברים, שהוא מחוי וממושמש בל כך עד שאי אפשר היה לחשוב בלל ע"ד קריאה. גם באוריו ומסקנותיו של המחבר מאירים ומצוינים. ואם נשפוט ע"פ המצבות, שהוציא עתה המחבר לאור, עלינו להורות, כי המחבר הנכבד ממלא את התפקיד הגדול שהוטל עליו באמונה ובמסירות גדולה ואם יופיעו כה כל המצבות, יתוסף חומר נכבד, מוגה סדויק וטואר, להולדות וינא בפרט ודברי ימי ישראל בכלל במאות המ"ו — הי"ח.

ורואה אני להעיר רק על דברים אחרים:
 לצד 4. "וזר" אינו מקלקל את החרון, כי הוא חרוז ל"אליעזר" (שורה 11).
 לצד 6 הערה 1. יש להעיר, כי גם להיותו של ר' יעקב טעמירלש ביון כבר בשנת ה"ך (ברילל יאהרביכער VII, 46 והערה 7) אין בל מקור, כי הסכתו על ס' "אור חדש" לר"ח בכנר היא לא משנת ה' (אלפים) ת"ך, כי אם משנת תכ"ה לפרט קטן שאז חל מ"ו מבת ביום ו'. וגם באו"ח דף ז' ע"ב (הובא אצל ברילל שם) כתוב: גם הסכים... מוה"ר יעקב טעמירלש שנת הת"ך לפ"ק" ("ההתך" אולי שלא לפתוח פה לשמן: תכה, והשוה "התך" אסתר ד) וע"פ זה אין להקדים היותו ביון עוד לפני ת"ך בלי יסוד נכון. — בצד 10 הערה 4 משער המחבר, כי ר' אלחנן בר' אברהם חתן ר' ישכר כער בר' אלחנן המקובל (מצבתו מספר 2), הנזכר בהקדמת חותנו לספרו "שלשה שריגים", הוא ר' אלחנן בר' אברהם הדיין דק"ק אייבשיץ, שנפטר ביון בשנת תקמ"ו בן ע"ב שנה ובמצבתו (פרנקל 435) כתוב: נכד הנאון מקיבל אלהי מו"ה אלחנן בעל קבלה, ונקרא לדעת המחבר "נכד", מפני שאשהו היתה נבדת ר' אלחנן. אבל זה רחוק לדעתי שיקרא מי שאינו קרוב בקרבת-בשר בשם "נכד" ואין אני יודע דוגמא לזה מספרות הימים ההם ומלבד זה נזכר אבי הראשון בהקדמה שם בהארים גדולים; כה"ה הרב המופלג אב"ד ור"מ בש"ת מוה"ר אברהם נר"ו ובמצבת נזכר אביר אלחנן זה בלי כל הארים ולעמית זה מזכיר שם זקנו בהארים גדולים; מו"ה אלחנן ב"ה אברהם נכד הגאון מקובל אלהי מו"ה אלחנן... בוודאי היה מו"ה אלחנן הדיין בן אחד משאר "בניו" (מספרם חמשה, ר' ישכר בער בנו בהקדמת "ארבע חרשים") של ר' אלחנן המקובל, ששמוהם לא נודע לנו, ואחד מהם הוא איפוא ר' אברהם.

שם בצד 10: "יוסף (בן ר' ישכר בער) מת 1742 (קרי: 1722) מגילת סדרים הוצאת בוימגארטען 82". יוסף מת לא בשנת הפ"ב 1722, כי אם ביון שנת הפ"ב, זמן הריסה בה"כ באלישא, לשנת הפ"ו, ד' שנים אחרי ההריסה, ראה מגילת סדרים שם ובשנת הפ"ב, נראה מהמשך הספור שם שעוד חי יוסף.

מעריעים על הכנסת "השכלה" לתלמוד-תורה ומירושלם אימו כבר בחרמות, אבל הרב היפוני, מר קופ, הידוע ברוחב השקפותיו, עמד בפרץ והגין על בית-המלאכה עד שנתכסס רי צרכו. מספר התלמידים נתרבה עד שהתחילו להרגיש כי צר המקום ושצריך לבנות בית-מלאכה הגון לפי הדרישות החדשות. והתחיל המנהל הצעיר משתדל עוד הפעם. ועד פסע נמצאו מנדבים, מנדבים פרטיים וחכרות. עבר זמן קצר והוקם בית גדול בית שתי קומות, שחנכתו הוחגה בחוה"מ של פסח זה.

החגיגה היתה כרום פאר. הבית היה מקושט בדגלים, בפרחים ובשער של כבוד. הזמנו ובאו כל נכבדי העיר. והתזמרת סרמה את האורחים בנגונים. וכשנתמלא הבית אורחים ואורחות פנה תלמיד אחד בנאום עבוי יפה למר שמחה גולדברג (הנרבן שהוציא על הבית כשיש אלפים פרנק). הודה לו בשם כל תלמידי בית-המלאכה על החסד שעשה עמהם והבטיח בשמם "להיות נאמנים לישראל, לתורתנו, שפתנו וארצנו; להיות חרוצים במלאכתנו ונהנים מיגיע כפינו ולהיות יסוד הגון להתישבות עמנו בארצנו".

אחר פתח מרגל את הבית כמפתח של כסף מיוחד לכך והתזמרת התחילה מנגנת יעוד לא אברה תקותנו... וינאום מר גולדברג נאום עבוי ארוך. והחגיגה היפה נגמרה בשעה מאוחרת בלילה. (המשל)

מר דוד וואלפון ע"ד ערך שפתנו הלאומית. בימים האלה בקרו בבית הספר הלאומי אשר בליברפול הרה"ח הר"ר גסטר ומנהיג הציונים מר וואלפון ויבחנו את תלמידי שש מהלקותיו בכל למודיהם העברים וישתוממו על דבורם הצח והטבעי ועל ידיעותיהם הנשגבות בתנ"ך בקרות ישראל, ובמשנה, ובכד ריכי לשוננו. בשבוע הזה קבל מנהל ביה"ס הזה, הר"ר י"ש פוכס, מכתב מטר וואלפון, וזהו תכנו מלה במלה: לשכת המרכז הציוני, קלן כי"ט ניסן א' תתל"ט. לכבוד הר"ר פוכס. מנהל ביה"ס הלאומי בליברפול. שמחתי באזורים לי, בהיותי באמנה אתכם בליברפול, כי שם, בלב אי אנגליה הנאורה והחפשית, עומד על מכוננו בית ספר עברי אשר בו ידברו עברית חיה. חישבתי אמנם כי אך שפת יתר היא, כדרך מספרי נפלאות המפרושים עד המדה והתולים הרים בחוט השערה, אך למשמע אזני נוכחתי לדעת. כי לא הונד לי אף החצי ורק מקצת שכתו של בית הספר הזה הונד לי שלא בפניו. נוכחתי לדעת, כי באמת היה עמק עכור לפתח תקוה, ובמקום שם הגה לבנו אימה פן תשכח שפתנו סגולת מחמדינו כמת מלב, לא רק איננה צוללה בתהום הנשיה, אך היא גם מחדשת כנשר נעוריה. ואחרי בלותה היתה לה עדנה צלצל בפי ילדים עברים כימי קדם, כהלו נר אלוה על ראשנו. וכמשפט התחיה אשר היא שבה לחיות בימינו אלה דשנה ורעננה על הרי ציון! בהקשב אזני את צפצוף הילדים האדה בבית ספרך בליברפול כמעט חשבתי כי עוד הפעם עומדות רגלי בשערי ירושלים או באחת מיישבותנו בארץ הורים.

מה טוב אהלך זה, המורה לצדקה! ומה נעימים משכנותיך, אשר כם שכנת את שפתנו לתלמוד ולדבר כה! יהי נא אהלך אהל-בל-יצען ומשכנך משכן העדות, אשר יתן עדי ואתותיו לא ינכר, כי לא תבצר מומה להחיות ולהפירות ולעודד את שפתנו גם בארצות הדרור, אם אך זוכרים את מאמר חכמינו: במקום שאין איש השתדל להיות איש! אתה היית האיש, על בן אודך ואנרכך, אל תרפינה ידך מעשות תושיה ואל יפול לבך מפני המכשולים והמפריעים! מלאכתך, אשר אתה וכל מחזיקי שפתנו, בוניה, משכלליה ומרחיביה עושים, היא מלאכת הכדשי, היא מכוא ופרוזודור לציון, וכבר אמרו החכמים: התקן עצמך בפרוזודור כדי שתכנס למרקלין. מפי עוללים ויונקים יוסד עזו, וכאשר יגדלו הילדים ויבאו באנשים ובימים לא תחדר שפת לאמנו מהיות אהובה ויקרה להם, כי "חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי זקן לא יסור ממנו, ואין לך כח רב-פעלים ככה גרסא דינקותא! והיה ככל אשר יוסיפו בני עמנו להוקיר ולהאוב את מחמדינו מימי קדם וככל אשר יוסיפו חיל להגות ולדבר בשפת קדמוניתנו, אשר בה חלקת מחוקה ספון ובה כד זכרונות תורתנו יאצרו ויחסנו, כן יוסיפו להשתוקק לחוש לשארית עמנו עתידות ולעשות לנו ניר בארץ הורים. עד כן אמוה כי כל איש אשר לבו רד עם עמו ועם

רעסען ענגערע היימאט ניכט בעקאנט וואר (ממדינות העכסט אונגעשטיממט). "קאבלר" צריך להקרא לדעתי בוודאי קאבלר Kowler ומורה על מוצאו מן העיר קובל (Kowel) בפולין שלרופיה. — צד 33, ציילע 1—2 (מרבדים עשה לה להכין לדרך צידה אלה מעשה המוכים) אים זיננע פאן אבות 4, 16.

אין קראקוי צו ערעפנענדע יודישע פאלקשולע [ערסטע קלאסע] ווירד איין קוואליפיצירטער לעהרער פיר פראפאנען אינטערריכט [וועהרענד דער נאכמיט-טאגשטינרען] מיט איינעם יאהרעסגעהאלטע פאן K 1000 ביא 16 שטינדעס וועכענטליכען אונטער-ריכטע, אויפצוגעהטען געזוכט.

בעווערבער וואללען איהרע אפפערטע, אונטער ביאשלוסס איהרער קוואליפיאציע אינאיינעם ביז צום 30 מאי ל. י. ביא העררן

Mendel Pamm in Krakau

איירייכען.

מברכים אנו בברכה מז"ט את חברנו לדעה מר רוב האנעל מסמריא לארוסותו. יהושע עקערט. מ. וו. וואהלמוטה. הנני מברך. במז"ט את רעי מר רוב האנעל מסמריא לארוסו עם מ' ראסלער מדאלינא. מינה חילל — מיאברוק. ברנשי אהבה וירירות הנני מברך במז"ט את רעי יהושע צבי לעווענהאר לארוסו את מרת דבורה נוסכבוים מקאלוב. יעקב טאקער הוסיאטין.

קאנקורוז.

פיר דיא דורך דען פעראיין, "יסוד בית ספר עברי" מיט בענין דעס נעכסטען שוליהארעס 1908/9

"השיה" עוד פ"ו מ"מ. אבל ככל אופן רחפו לנגד עיני החרון: "זורדי קלילא ואורחא רחיקתא" (כתובת ס"ז ב') ופירש"י: צידה קלה הכינותי לדרך רחוקה. — על הדברים האלה ראיתי להעיר. אבל בכלל מצטיינה עבודתו זו בכל, וכל דורש קרמוניותו יודה להמחבר הנכבד בעד עמלו הרב. ומי יהן שלא נחכה הרבה עד הופעת הספר כלו!

וינא. י. נ. ע פ ש ט י ין.

מברך אני את תלמידי מר רפאל מסמר מרדימנה להתארשו את מ' חנה דונקלבלום מפה. בסמן טוב ומזל טוב. מז"ט נס להורי — המארשים! משה יוסף הלמן.

ספרים ישנים ועתיקים.

יצא עתה ליאור קאמלוג נומר 3, המכיל ספרים ישנים ועתיקים, אשר הכאתי מארצות המזרח והוא המשך להקמלוג הקודם נומר 2, המכיל שני אלפים ספרים וכל אחד יכול לדרוש שני הקמלוגים ביחד.

J. Lipschütz

1 Tinch St. Brick Lane, London E.

Für jede jüdische Familie unentbehrlich!

Graetz

Geschichte der Juden, grosse Ausgabe, neueste Auflage, 13 eleg. Bände K 160.— gegen Monatsraten á K 5.— liefert prompt A. Weissmann, Podgórze—Krakau. Ebenso liefere sämtliche Bücher gegen Ratenzahlungen.

יצא לאיר ספר

תמונות וטפוסים

מאת הסופר החביב הנודע

ש ב ח ו ו א ל ה א ו ו ס ק י המכיל

שלשים ספורים. מחוות וציורים מהיי היהודים בגליציה.

מחיר הספר 60 העלער במיקאות, ועם מהשלוח עוד 5 הלר. להשיגו אצל המו"ל:

S. L. Deutscher, Buchdruckerei in Podgórze.

למו"ס ראבאם ההגון

דער לאנגיעהריגער בעקאנטער רעסטיוראטער

מר' שלום אהרן ראזענמאהל רעמבערג

וועלכער מיט בעסטע קיכע און שמרענגס כשר בעקאנט איז, ערעפנעט איה"ל ל"ג בעומר איין אייגענעס האמעל עט רעס-טוראציען אין דיא

פליישהאקער גאסע 13

דאס האמעל איז מיט אלעס קאמפארט אייגענעס האמעל, ועמטליכע בעקוועהמ-ליכקייטען, שטוינענר ביליגע פרייזע, אונד קענען וויר דיעזעס האמעל יעדען אייגעס בעסטעס עמפפעהלען אונד האפ-פען דאס יעדער איינער אונס דאנקבאר זיין ווירד.

Die besten und billigsten Uhren liefert KESSLER'S EXPORTHAUS, KRAKAU.

Prima Ankeruhr s. poss. Kette	K	2.—
Remontoiruhr	"	3.—
Roskopf Patentuhr	"	4.—
Mit Doppelmantel	"	6.80.
Schwarzstahl-Remontoiruhr, offen	"	4.—
Schweizer System Roskopf-Patentuhr	"	5.—
Registrierte Adler-Roskopf-Remontoiruhr	"	7.—
Echte Silber-Remontoiruhr, »Gloria«-Werk	"	8.40.
Doppelmantel-Metalluhr-Remontoiruhr	"	10.50.
Echte Silber-Remontoiruhr, System Roskopf-Patent	"	11.—
Mit Doppelmantel	"	13.50.
Konkurrenzwecker	"	2.90.
Doppelglockenwecker (2 Glocken)	"	3.80.

Für jede Uhr wird streng reelle, 3-jährige, schriftliche Garantie geleistet. Postversandt per Nachnahme oder Vorausbezahlung. KEIN RISIKO! UMTAUSCH GESTATTET ODER GELD RETOUR! Alljährlich werden von mir mehr als 50.000 Stück Uhren zur grössten Zufriedenheit meiner P. T. Kunden versandt.—Preiskurant gratis u. franko.

ERSTES SPECIAL-HAUS von ECHTEN GRAMOPHONE-PHONOGRAPHE

Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgate 71.

רעיווע אונטער אונד העברעאישען לאטען. — עכטער קאנצערט-גראמאפון מיט די מארקע "שרייבענדער ענגעל" זאממט 10 פלאטעס נור 35 פלאקאט. ניעמאנד וואל דיעזע בעסטע געלעגענהייט פערזיימען פרייזקוראנטע עט הויפטפערזייכניסע אויף פער-לאנגען גראמאפון אונד פראנקא.



מודעה נחוצה לעוברי אורת.

אהבבד בזה להודיע לכל הניסעים הנכבדים, כי העתקה את בית כלוני, שהי' לי עד כה ברחוב מנישא, לביתי העומד ברחוב דאבראמייער-שמראסע נומר 3 אם טהאר וזיום 4-מען נאָוועסבער הבע"ל יהי' איה"ה בית-מלוני שמה, פהוה כחדרים יפים ומרוחים נחמרים למראה, וארוחתי ארוחת תמיד, ההי' ערוכה לפני כל העוברים ונוסעים דרך עירנו, במאכלי מעדנים ובכל מיני משקאות היותר טובים, ערבים לחיך טועמם, בנקיון גדול ובהכליה הכשרות, כאשר יעידון ויגידון עליו האורחים הנכבדים בעצמם, אשר כבר בקרו אותי עד היום, ואשר יבקרני הראה ברצות השם, והנני עומד הבן בכל עת לשרת את כל הבאים תחת צל קורתני על צד היותר טוב ובאופן היותר מועיל.

משה ראטהמאן, האמעל עט רעסטיוראציען
פרעמישלא. דאבראמילערשמראסע 3.
כתובת:
M. Rothmann, Przemyśl, Dobromilerstr. 3
Hotel & Restauration.

כדוצאת "אביב", ורשה.
יצאו לאור ונמצאים למכירה:
(1) הילך ספר למוד ראשיה הקריאה העברית (בשיטה הקולית והמטעית).
נדפס בשני צבעים. — מאת א. ליבושיצקי. מחירו 25 ק', עם משלוח 29; בכריכה 30 קאפ'.
(2) עברית בכתב (מתודה חדשה להוראה ראשיה ידיעה השפה ועקרי כללי הרקדוק באותיות הכתב).
— מאת ל. שאצקי. —
מחירו 25 קאפ'; בכריכה 30 קאפ' משלח 4 קאפ'.
(3) חורות העברים היסטוריה מצוירה לבתי ספר ולמחלמים, כליות 4 מפות ניאוגרפיות).
מאת ש. דובנוב.
החלק הראשון של הספר הזה (עד תקופת פרס) נמצא למכירה ומחירו 60 ק. משלוח 10 ק.
כריכה פשוטה 5 ק'. כריכה יפה 10 ק'.
כריכה מהודרת 25 ק'. המשלוח בעד אבס' אחד מבורך 14 ק'. מיקאות הפוסטה מתקבלות.
הכהנה לכספים ולהזמנות.
Wyd. »AWIW«, Warszawa Nowolipie Nr. 15,8.
באוסטריא-אונגריא:
L. Fortgang, Kaschau, (Ungarn).

בית מסחר הספרים של
אברהם ראבינזאהן בסטאניסלוי
ממציא לכל דורש כל ספרי "הושיה", "אהיאסף", "האור", "מוריה", "יבנה", "איזראעליט" מוולנא, "אביב", בל מיני ספרי חנוך ולמוד חדשים וגם ישנים, ספרי השבלה החדשים ביבליותיקה עברית 200 ספרים בעד המקח הנמוך 80 בהרים, כל מיני ביבליותיקות לילדים, לבני הנעורים ביבליותיקה נצנים, פרחים, ככורים כל ספרי זרנון, ספורים, דומנים וחזיונות הכל במקח השוה, ווערטער-וך אשכנזית — עברית מאה ד"ר כרגל במחיר הנמוך. חכרות, בתי ספר, ביכ-ליותיקות מקבלים רבט הגון. קמלוג מפורט וגם כללי ישלח לכל דורש חנם.
האדרסה:
Abr. Robinsohn, Buchhandlung Stanislaw.

מינע בערוהמטע פראקטישע

טשאלענט-אפען

זאלען אין קיין שום יודישע פאמיליע נישט מעהלען. ערשטע אין דער וועלט, אויס מאסיוור שלאסערבלעך, נאראטיט 20 יאהר האלטהאר איינגעפיהרט ביי הינדערטער רבנים זעדיקום פיש א ביסל האלצקויהלען פרויסאג געהייצט האלטען זיי היץ ביי מוש"ק, אהן רעהרען, אה קוימען, קעגען איבעראל שטעהן. געגען פויער געפאהר זיבער געשיצט, מיט פערשלוס איבעראל עם איז קיין שום חשש איסור בהכשר גדול מנאני גאליציען, אונגארן ורומעניען מיינענע פרוואט-דאנקשרייבען. פרייז: 1 אפען פאר 4 טעפּע פער 3 ליטער, 2 פאר בשה 2 פאר הלב (סעפעראטע אבטיילונגען) 11 קראנען; דעטא פער 4 ליטער 12 קר; 1 אפען פאר 6 טעפּע ער 2 1/2 ליטער, 2 פאר חלב 4 פאר בשם 1 קר, דעטא פער 3 ליטער 13 קר, פאר 3 1/2 ליטער 15 קר, פער 4 ליטער 18 קר. — צו ערען אפען א געדרוקטע געברויכטאנצייגע. — געגען אינגאנצע, ונט פער נאָננאנאנדע

Jos. Perlberger, Oefen-Fabrikant Myślenice, (Galizien).

מהות המוסר

מאת ישראל סירקיס

המחבר העברי הזה סלל דרך חדשה בפיוסופיה והוא מגלה תעלומות חכמה במסתרי נפש האדם. היא חיפוש כל רוח הסבות, שגרמו את הדעות המוסכמות בתורת המוסר של סדר החברה. היא מהפך את כל השקרים המוסכמים ומעמידם עד אמתתם, קירא לכל בלל אנושי בשם האמת ופראה מקורו. המחבר היא פיה"ש עמקן ובכ"ו כעל סגנון פשוט ומיין רבל כבל פרק ופרק הוא מגלה המון אמתות מפליאות ומחכימות. ספר כזה לא נכתב בתוכנו זה מאות בשנים. המחבר באיס-ס-ר לא נמסר ל"המצפה".

מחירו 1.40 בתרים עם פרטא ע" הארמיניסטרציא של "המצפה".



יוצא לאור בניוירק בעשרה-בכרים-גדולים בעזרת חכמים מכל העולם ומכיל מאמרים מדעיים מכל מקצועות היהדות.

יצא לאור הכרך השני.

מחיר כל כרך ע"י "המצפה" תחת 18 בתרים — רק 10 בתרים עם המשלוח מאמריקה מכורך 12.40 בתרים.

פתמיאבו
ממכרות אשר בפרוסיה משלח
D. Goldstein, Oświęcim

Wyd.: **Naftali Hof, S. M. Lazer.**
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu



הברה-קומנדיטית "ברמל"

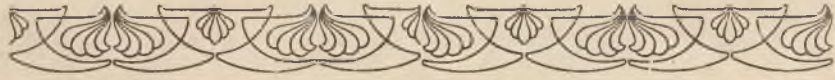
רוה-טין.

ממבר היחיד מיין וקאניאק א"י מיקבי רוטשילד המהוללים מהאסאציעטע קאא-פעראטיווע ווינגערנאנע (אגודת הכורמים) מראשון-לציון.

הננו מציעים לפי אחינו, אשר טיבת הישוב בא"י ע"י אחינו עוברי אדמה הקדש נונע אל לכם, את יינות וקאניאק "ברמל" המהוללים, אשר דמה המשובחים בין יינות וקאניאק א"י, ונוהר את הקינים הנכבדים לכל יושלו בירו אה המוכרים יין הנקרא יין א"י, העלולים רק להבאש את המרקא המהילה של יין וקאניאק "ברמל" בי רבים המה אשר לא ידעו להבדיל בין יינות "ברמל" ובין אלה היינות פחותי-הערך רמהקריים יינות א"י.

הפקקים והמנופים של בקבוקינו חרותים בשם "ברמל" וגם האתיקטים נושאים עליהם שם "ברמל" ולמען השמר מוויך ידרוש כל איש בפירוש "יין ברמל וקאניאק ברמל" רק היינות שלנו השיגו מדילות זהב על התערוכות פרוז (1900) ויין (1906) וכן רק היינות שלנו קבלו תעודות מהפרופסורים: פוש, פרוז, ווערינע וורעסוי פאוולעווסקי מלכוב ועוד, ולא היינות האחרים המכונים בשם "יין א"י" - כוהלי יין המכרזים על מערבם כי יש להם המדילות והתעודות הנ"ל ירמו כאופן מנונה את הקהל.

הזהרו מפני הרמאים!



דיא פיליאלע דער קאיו. קענ. פרוויליג. גאליצישען אהציען-היפאטהעהענבאנק
אין קראקווא, רינגפלאטין (עקע דער ברידערנאסע)
האט איינע

פאר שוסי-האססע
(איינגאנג פאן דער ברידערנאסע) ערעפאנעט.

דיועדע געוואהרט אנליהען געגען רעווערס, ריקצאהלכאר אין וואָענטליכען, מאָנאָטריכען אָדער פֿיערטעליאָדריכען ראַטען.

לייחט אויך געלד אויף ווערטפאפיערע זאווי אויף זילבער, גאלד אונד עדעלשטיינע.

חידות ההגרות הנפלאות ע"ד עשרת השבטים ופתרונו

מאת שמעון מנחם לור.

תכן הענינים, פתיחה, פרק א', סיד הסמכטיון בתור אות לקדושת שבת ב. הסמכטיון והרי החשך ביחסם להשבטים. ג. ההגדה על אדות "בני משה" ויסודה ד. ממלכת ישראל בערב הירומית ובאפריקה המזרחית. ממלכות יהודיות של הכנורים, החלזים והאוארים באירפה ה. אלדר הרני וספוריו ו. נפלאות עשה"ש מקימות ע"י עדים נכרים. ז. מהות השבטים הנ"ל וסיד "שבט יוסף". ח. ממלכת ישראל באויא התיבנה. (בשורת בנימן מטדודו). ט. בשורות ע"ד ביאת עשה"ש והמשיח. יב. מלכות ישראל במדבר סהרה. יא. דוד הראובני ושלוחותו (ממלכת ישראל במדבר ערב). יב. ממלכת ישראל בהודו (דברי הימים של עשה"ש) ג. עקבות נדחי ישראל באויא המזרחית ובאוסטרליא יד. ער-ראיה לכל הגרות. טו. אגרת נחמה מבני משה, אשר מעבר לנהר סמכטיון. טז. שבת צבי ועשרת השבטים. יז. הגדת "היהודים האדומים" ויסודה. יח. תורים נוסעים לבקש את עשה"ש (מכתב רבנים אל בני משה) יט. עשרת השבטים והסמכטיון בחינא. כ. עשרת השבטים כאמריקה. כא. האנגלים — עשרת השבטים. כב. היפנים — עשרת השבטים. כג. כטול ההשערה החדשה, שהתכולו עשה"ש בגנים. כד. פתרון החידה. כה. השבטים ומחלקותם בא"י ואופן גלוחם. כו. יהודה וישראל גוי אחרי. כז. שנים עשר שבטים בזמן הזה. כח. אחרית דבר.

כל הפדוכלמות האלה תחבאנה בחקירה מדעית חפשיה, בהגרות כל הזמנים בענין זה תגלה מקורן ומחותן, כל ההשערות תחנה, להעמיד את הדבר על אמתות.

מחיר הספר 2 בתרים. — להשיגו ע"י הארמיניסטרציא "המצפה" בקראקא.

מכתבים ללמד

ערכתי לי שיטה שלמה ומסוימה לתורות תלמידים את השפה העברית מרחוק עפ"י מכתבים. המתלמידים יוכלו לרכוש להם את השפה על נקלה ולבוא בה לידי שלמות ככל מקצועותיה, בדקדוק, בכתיבה, בקריאה ובדבור. פרוספקט הנם. מכתב לרונמא כתר אחד במרקאות.

שבח וואלקאווסקי
Krakau, Miodowa 9.

יצאו לאור בירושלם "שירי ציון"

זמירות למזמורי הלהים ולשירי ר' יהודה הלוי, י. ל. גורדון, נ. אימבר, ח. נ. ביאליק, ש. משרניחובסקי, יעקב כהן. מחברה א' לקול יחד בלוייה ה. כושית (פיאנא) מחברה ב' למקהלה. מאת אברהם צבי בן-יהודה (איזלוהן) מחיר המחבר שני קראנען. מען המהבר: Cantor A. Idelsohn, Jerusalem, Palestine.

האטער ציפפער

מיינען פ. ט. געסמען מאכע איך היעמיש בעקאנט דאס נאכדעם איך די פיליאלע מיינעם האַטעל

סטאניסלויער גאססע נוי 4
וויזאדווי מיינען האַטעל רייטאנא נוי 9 ערעפנעט אונד מיט גרעסטען קאספאָרט איינגעריכטעט, דאכיי על עקטרישעם ליכט באדעצימער ווי אויך איינע מילכהאללע

ווי שפיינען שמאקקהאפט זינד אונד מיט זארנפעלטינסטער בערינונג פערזעהן אויך איינען הערליכען זאמערנארטען פיר מילכהאללע איינגעריכטעט האבע. צור בעקוועמליכקייט מיינער געסטע האבע ביים פאָסט עם מעיענראפענאמט ער-וויקט דאס כיי מעיענראפירען אן מיינע האטעלס ציעפעהאטעל, אדער האטעל-ציפער אלס איין ווארט בעטראכטעט ווירד, אונד די זעלבע ארעמע גילט פיר בירע האַטעלס

אום צאהלרייכען צושפרוך ביטעט **הירש ציפפער** פאָדמאלס האַטעל עט רעסטוראציאָן קאָטין.

מלון אשכנזי-עברי

Deutsch-hebräisches Wörterbuch
von Dr. M. Margel.
הנני מתכבד בזה להוריע, כי הוצאתי הקומיסיה של מלוני מיר המ"ל ל. קליין והתח שמקחו היה מקודם 20 כתר אפשר להשיגו רק אצרי או ע"י ארמיניסטר-ציא "המצפה" מהיום והלאה במחיר 12 בתרים; אינני שולח מלוני לשום אדם נוקיפה (נאכנאהמע) וצריך כל דורש לשלוח את המחיר מראש על פי האדרסה: **Rabbiner Dr. M. Margel** Požega (Slavonien).
למו"ס הנחה הגונה.